

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเ็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบัน ประเทศส่วนใหญ่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย โดยถือว่าเป็นระบอบที่เหมาะสมกับมนุษยชาติมากที่สุด เพราะทำให้ประชาชนอยู่อย่างมีความสุข และประเทศชาติเจริญก้าวหน้า สำหรับประเทศไทยได้มีการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยมากกว่า 60 ปีแล้ว แต่การพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทยก็ยังไม่ดีเท่าที่ควร โดยพิจารณาจากพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดลักษณะวิถีชีวิตประชาธิปไตยอยู่มาก (กลิ่น สระทองเนียม, 2534)

การพัฒนาประชาธิปไตยนั้นควร เริ่มต้นโดยการหาวิธีให้ประชาชนทั่วประเทศเข้าใจ และมีพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตย ซึ่งวิธีวางรากฐานประชาธิปไตยวิธีหนึ่งก็คือ การให้การศึกษาแก่ประชาชน เพราะเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535)

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 กำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาโดยเน้นการพัฒนาบุคคลใน 4 ด้าน ได้แก่

1) ด้านปัญญา บุคคลที่ได้รับการศึกษาพึงเป็นผู้มีปัญญาคือ รู้จักเหตุและผล สิ่งที่ดีควรกระทำ และไม่ควรกระทำบนพื้นฐานของความจริง แก้ไขปัญหาอย่างฉลาด และรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและหลากหลาย มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และใฝ่รู้เพื่อความก้าวหน้า รู้คุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของสังคมไทย รู้จักเลือกรับวิทยาการและวัฒนธรรมจากภายนอก

2) ด้านจิตใจ บุคคลที่ได้รับการศึกษาพึงรู้จักฝึกฝนจิตใจของตนให้มีความเจริญทางคุณธรรม ได้แก่ มีความละเอียดต่อการกระทำผิด รู้จักควบคุมตนเองให้ประพฤติตามกรอบความถูกต้อง มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ มีสมาธิและมีความอดทนอันเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่การงาน และการดำรงชีพ

3) ด้านร่างกาย บุคคลที่ได้รับการศึกษาพึงมีร่างกายที่เจริญเติบโตเหมาะสมกับวัย รู้จักดูแลรักษาสุขภาพอนามัยทั้งของตนเองและสมาชิกในครอบครัว สามารถพัฒนาสมรรถภาพของ

ร่างกายให้เหมาะสมกับการงานและอาชีพ

4) ด้านสังคม บุคคลที่ได้รับการศึกษาจึงมีพฤติกรรมทางสังคมที่ดีงามทั้งในการทำงานและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว องค์กรและสังคม รู้จักการช่วยเหลือ มีความสามารถและทักษะในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้องเหมาะสม รวมทั้งสามารถใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการติดต่อสื่อสารกับนานาประเทศได้ สามารถดำรงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมที่ดีงามของไทยตระหนัก และปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบที่มีต่อผู้อื่นต่อสังคม เคารพในสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่นตามระบอบประชาธิปไตย ใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี ตลอดจนร่วมส่งเสริมบทบาทของประเทศในประชาคมโลกในทางที่เหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535)

จากความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของชาติดังกล่าวจึงถือเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งของโรงเรียนในอันที่จะฝึกอบรมประชาธิปไตยในแง่ของการปฏิบัติ เพื่อวางรากฐานที่มั่นคงให้แก่การปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะโรงเรียนเป็นสถานที่ที่ให้ความรู้ให้อบรมสั่งสอนเด็กตั้งแต่เยาว์วัย ฉะนั้น การปลูกฝังให้มีความสนใจ เข้าใจ และมีเจตคติที่ดีต่อวิถีการประชาธิปไตยย่อมส่งผลถึงการปกครองของประเทศอย่างแท้จริง (จิรภา สุนทรลิต, 2531)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีโครงการให้โรงเรียนประถมศึกษาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนเพื่อให้โรงเรียนทำการฝึกฝนอบรมนักเรียนให้เข้าใจ และมีพฤติกรรมประชาธิปไตย เพื่อวางรากฐานประชาธิปไตยที่ดีแก่พลเมือง ดังนั้นประชาธิปไตยในโรงเรียนจึงมิได้หมายถึงลักษณะของการเมืองการปกครองเท่านั้น แต่รวมถึงลักษณะจิตใจของนักเรียนที่ศรัทธาต่อวิถีแบบประชาธิปไตย และพฤติกรรมของนักเรียนที่มีความเป็นประชาธิปไตยด้วย สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษานั้น เป็นการจัดโดยเน้นเรื่องวิถีชีวิตประชาธิปไตยเป็นหลักตามหลักธรรมในพุทธศาสนาที่เห็นว่าควรปลูกฝังให้เป็นพฤติกรรมถาวร 3 ด้าน ได้แก่ การเคารพซึ่งกันและกันหรือเคารพธรรม การทำงานร่วมกันเป็นหมู่หรือสามัคคีธรรมและการใช้เหตุผลในการทำงานและแก้ปัญหาหรือปัญญาธรรม (ศิริกาญจน์ ทองอินทร์, 2529)

การดำเนินวิถีชีวิตในสังคมประชาธิปไตยนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุติธรรมที่ดีเสียก่อน เพราะค่านิยมเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรม และช่วยตัดสินใจในการเลือกที่จะกระทำในสิ่งที่เห็นว่าเป็นเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมของบุคคล ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยหลายปัญหา เป็นผลสืบเนื่องจากการขาดค่านิยมที่ดี หรือมีค่านิยมในทางที่ไม่ถูกต้องไม่ควร (พนัส หันนาคินทร์, 2526)

ธำนิษฐ์ กรัยวิเชียร (2520) ได้สรุปค่านิยมที่ควรส่งเสริมในสังคมประชาธิปไตยไว้ดังนี้

ประการแรก ควรเป็นผู้ที่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว

ประการที่สอง ควรมีความสามัคคี ร่วมใจทำการอันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคม ยึดมั่นในการทำความดี ส่งเสริมให้คนที่ประพฤติดี ชื่อสัตย์สุจริตได้เข้ามาเป็นผู้บริหารบ้านเมือง

ประการที่สาม ควรเป็นผู้มีความรู้ และวิจารณ์ แยกปัญหาโดยใช้ปัญญา

ประการที่สี่ ควรเป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มุ่งมั่นอุทิศตนเพื่อสร้าง

คุณประโยชน์แก่สังคม

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า การมีค่านิยมที่ดีในสังคมประชาธิปไตยเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะค่านิยมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคม สังคมจะเจริญก้าวหน้าหรือเสื่อมถอยขึ้นอยู่กับค่านิยมของคนในสังคมนั้น ๆ (ฉวีวรรณ วรรณประเสริฐ, 2522)

การปลูกฝังวิถีชีวิตประชาธิปไตยทั้ง 3 ด้านคือ คาวธรรม สามัคคีธรรมและปัญญาธรรม ตามแนวทางของกองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการได้วางไว้ นั้น จำเป็นต้องปลูกฝังให้กับบุคคลตั้งแต่อยู่ในโรงเรียนเหมือนลักษณะนิสัย และจิตใจที่ดีงามทั้งหลายที่ต้องอบรมให้แก่เด็ก เพราะเหตุว่า ประชาชนในสังคมไทยยังขาดคุณลักษณะของวิถีชีวิตประชาธิปไตยดังที่กล่าวมาแล้ว โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาส่วนมากจะตั้งอยู่ในชนบทและนักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้ว ส่วนหนึ่งอาจไม่ได้ศึกษาต่อ แต่จะต้องไปดำเนินวิถีชีวิตในสังคม หากเขาเหล่านั้นขาดความรู้ความเข้าใจและมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในสังคมประชาธิปไตย เขาจะสามารถดำรงชีวิตอย่างสงบสุขและสร้างประโยชน์ให้แก่สังคมได้อย่างไรกัน ซึ่งการที่เขาจะมีพฤติกรรมประชาธิปไตยนั้น เขาก็ต้องมีค่านิยมที่ดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยเสียก่อน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะสำรวจค่านิยมในวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประชาธิปไตยต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาและสำรวจค่านิยมในวิถีประชาธิปไตย 3 ด้านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบค่านิยมในวิถีชีวิตประชาธิปไตย 3 ด้าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่นในแต่ละตัวแปรอันได้แก่ เพศ ประเภทผู้ปกครอง อาชีพผู้ปกครอง และระดับการศึกษาผู้ปกครองของนักเรียน

1.3 สมมุติฐานในการวิจัย

1.3.1 นักเรียนชาย และนักเรียนหญิงมีค่านิยมในวิถีชีวิตประชาธิปไตย 3 ด้านแตกต่างกัน

1.3.2 นักเรียนที่พักอาศัยอยู่กับผู้ปกครองต่างประเภทกัน มีค่านิยมในวิถีชีวิตประชาธิปไตย 3 ด้านแตกต่างกัน

1.3.3 นักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพต่างกัน มีค่านิยมในวิถีชีวิตประชาธิปไตย 3 ด้านแตกต่างกัน

1.3.4 นักเรียนที่ผู้ปกครองมีระดับการศึกษาต่างกัน มีค่านิยมในวิถีชีวิตประชาธิปไตย 3 ด้านแตกต่างกัน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะค่านิยมในวิถีชีวิตประชาธิปไตย 3 ด้าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ที่กำลังเรียนอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2538

1.4.2 ตัวแปรที่ศึกษา

1.4.2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ ประเภทผู้ปกครอง อาชีพผู้ปกครอง และระดับการศึกษาผู้ปกครองของนักเรียน

1.4.2.2 ตัวแปรตาม คือ ค่านิยมในวิถีชีวิตประชาธิปไตย 3 ด้าน ซึ่งแบ่งลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออก เป็น 3 ด้าน คือ

- 1) ด้านการยอมรับ
- 2) ด้านสามัคคีธรรม
- 3) ด้านปัญญารธรรม

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

ช่วงเวลาและสถานที่ในการตอบแบบสอบถามที่แตกต่างกัน ไม่มีผลต่อข้อมูล และเนื้อหาที่ได้จากผู้ตอบแบบสอบถาม

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.6.1 ค่านิยมในวิถีชีวิตประชาธิปไตย 3 ด้าน หมายถึง คะแนนที่ได้จากแบบสอบถามวัดค่านิยมในวิถีชีวิตประชาธิปไตย 3 ด้าน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

1.6.2 นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ที่กำลังเรียนอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2538

1.6.3 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาที่มีความพร้อม และสามารถเปิดการเรียนการสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ได้โดยใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) เป็นแนวทางซึ่งในการวิจัยครั้งนี้เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ที่อยู่ในเขตจังหวัดขอนแก่น

1.6.4 ผู้ปกครอง หมายถึง หัวหน้าครอบครัวที่นักเรียนพักอาศัยอยู่ด้วย

1.6.5 ประเภทผู้ปกครอง หมายถึง ความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องระหว่างนักเรียนกับหัวหน้าครอบครัวที่นักเรียนพักอาศัยอยู่ด้วย

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 ทำให้ทราบค่านิยมในวิถีชีวิตประชาธิปไตยทั้ง 3 ด้าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น

1.7.2 เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับวางแผนและจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนานักเรียนให้เกิดค่านิยม และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในวิถีชีวิตประชาธิปไตย